

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ АКАДЕМІЧНОГО ЛІЦЕЮ

Олександр МАЛИХІН

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України,
завідувач відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Інна ЛІПЧЕВСЬКА

доктор філософії в галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка», старший науковий
співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

Шкільна система освіти перебуває в процесі постійних змін. Традиційне навчання із фіксованими програмами та домінуванням ролі вчителя як основного джерела знань поступається місцем більш гнучким підходам. Так, від учителя академічного ліцею очікується компетентність у питаннях формування міждисциплінарного наукового мислення учнів, мотивації їхньої самостійності й відповідальності в навчанні; створення гнучкого навчального середовища, адаптивного до індивідуальних потреб здобувачів освіти; спроможність допомогти молоді в їхній професійній орієнтації. У сучасній профільній середній освіті передбачено активне використання цифрових технологій навчання й комунікації. Упроваджуються технологія штучного інтелекту (ШІ), що дає змогу аналізувати великі обсяги даних, допомагати в ухваленні рішень, створювати індивідуалізовані освітні траєкторії для учнів тощо. Як зазначає в своїх рамкових документах ЮНЕСКО [12], підготовка вчителів до ефективної роботи з ШІ – це не питання вибору, а необхідна умова забезпечення відповідності системи освіти вимогам інформаційного суспільства.

У Рамковій моделі компетентності вчителя щодо використання ШІ [13] виокремлено п'ять вимірів для його ефективної інтеграції в освіту: людиноцентричне мислення, етика використання ШІ, технічна грамотність, педагогіка ШІ, ШІ в професійному розвитку. Учителю важливо не лише знати потенціал цієї технології, а й розуміти задля якої мети та коли доцільно його використовувати.

Здатність і готовність учителя до впровадження ШІ в професійно-педагогічну діяльність значною мірою залежить від якості як базової вищої, так і післядипломної педагогічної освіти. Під час підготовки сучасного педагога доцільним є розгляд можливостей використання ШІ для створення навчального інформаційного контенту; розроблення завдань; моделювання навчальних ситуацій з використанням ШІ; автоматизації зворотного зв'язку, підсумкового й формувального оцінювання тощо. Ознайомлення з інструментами ШІ в межах педагогічної підготовки підвищує впевненість учителів і стимулює інновації в освітній практиці. Van Brummelen і Lin [15] підкреслюють важливість спільного

проектування навчальних курсів з використанням ШІ за активної участі (майбутніх) учителів.

Сьогодні вчителі академічних ліцеїв мають у своєму розпорядженні широкий спектр застосунків, які послуговуються ШІ. Зокрема, для:

- створення навчального контенту й персоналізації:
 - ChatGPT – генерує пояснення, запитання, плани уроків (OpenAI, 2024);
 - MagicSchool.ai – визначення цілей уроку, критеріїв оцінювання;
 - Canva AI – підтримує створення презентацій із використанням згенерованих ШІ зображень і тексту;
- оцінювання та зворотного зв'язку:
 - Quizizz AI – автоматично створює тести на основі заданої теми;
 - Formative – забезпечує проведення оцінювання в реальному часі зі зворотним зв'язком;
- удосконалення мовлення та розуміння тексту:
 - Reverso – пропонує переклад із прикладами контексту на основі ШІ;
 - Kialo Edu – допомагає структурувати аргументовані дискусії та розвивати критичне мислення;
 - Grammarly – надає підказки з граматики, стилю та ясності викладу матеріалу;
- організації та співпраці:
 - MindMeister – сприяє створенню спільних ментальних карт і схем;
 - Edpuzzle AI – генерує інтерактивні тести з автоматичними запитаннями.

Зауважимо, що коли педагоги застосовують інструменти штучного інтелекту в суб'єкт-суб'єктній співпраці з учнями – для персоналізації навчального контенту, формувального зворотного зв'язку чи інших освітніх цілей — вони не лише впроваджують інновації, а й формують у школярів розуміння відповідального й етичного використання цифрових технологій. Для цих цілей вчителі мають обирати інструменти відповідно до навчального контексту, дбати про мовну доступність і захист персональних даних учнів [14].

Учні, які відкрито застосовують ШІ в співпраці з учителями:

- виявляють більшу впевненість у власних цифрових навичках;
- частіше проявляють цікавість до роботи з даними та логіки прийняття рішень;
- активніше ставлять запитання щодо етичних аспектів використання технологій.

Метакогнітивний розвиток учнів посилюється, коли вчителі пояснюють, як і чому вони застосовують ті чи інші інструменти ШІ. Це допомагає «демістифікувати» технології та заохочує учнів досліджувати їх можливості з усвідомленням і відповідальністю.

Штучний інтелект — це не віддалене майбутнє, а вже сьогодні, яке змінює шкільні аудиторії, навчальні програми та підходи до викладання й

навчання. Для дієвої інтеграції штучного інтелекту в освітню практику вчителю важливо постійно розвивати власну компетентність за цим напрямом, демонструвати учням етичне, прозоре й усвідомлене використання відповідних інструментів на уроках, а також цілеспрямовано сприяти формуванню в них не лише навичок користування ШІ, а й критичного мислення та здатності до активної творчості в цифровому середовищі. Як зазначають Міао і Сукірова [10], «вчителі є першими інтерпретаторами ШІ в освіті». Саме завдяки їх баченню, творчості й особистому прикладу учні навчаються взаємодіяти з сучасними цифровими технологіями заради власного розвитку й поступу суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Індивідуалізація навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу в профільній старшій школі : метод. посіб. / О. Топузов та ін. Київ : Вид. дім «Освіта», 2024. 99 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741093>.
2. Ліпчевська І. Компетентність з навчання впродовж життя як необхідна умова професійної успішності особистості в інформаційному суспільстві. *Молодь і ринок*. 2025. № 12/232. С. 40–45. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.315426>
3. Ліпчевська І. Розвиток умінь візуалізації навчальної інформації вчителів початкової школи : дис. ... д-ра філософії в галузі педагогіки : 011. Київ, 2024. 464 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Dysertatsiia_I.Lipchevska.pdf
4. Малихін О., Арістова Н., Ліпчевська І. Профільна середня освіта: упровадження глобальних трендів у вітчизняній педагогіці. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2024: інтеграційні процеси в освіті у науковому дискурсі* : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук. конф., м. Київ-Дрогобич, 30 трав. 2024 р. 2024. С. 207–210. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742626>
5. Малихін О., Арістова Н., Ліпчевська І. Цифровізація профільної середньої освіти як інструмент мінімізації навчальних втрат учнів в умовах воєнного стану. *Ukrainian Educational Journal*. 2024. № 4. С. 57–64. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-57-64>
6. Павельчук М. Застосування технологій штучного інтелекту задля провадження навчання впродовж життя (на прикладі КНР). *Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи* : матеріали III Міжнар. науково-практ. конф., 13 черв. 2024 р. 2024. С. 45–49.
7. Попов Р., Павельчук М. Педагогічні умови формування лідерських навичок і компетентностей учнів старшої профільної школи в контексті змісту та стандартів сучасної освіти. *Український педагогічний журнал*. 2025. № 1. С. 38–44. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2025-1-38-44>
8. Теорія і практика індивідуалізації навчання в умовах змішаної форми організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти : монографія / О. Топузов та ін. Київ : Вид. дім «Освіта», 2024. 1098 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743967>

9. Chiu, T. K. F., Meng, H., Chai, C.-S., King, I., Wong, S., & Yam, Y. Creation and evaluation of a pre-tertiary artificial intelligence (AI) curriculum [Электронный ресурс] / T. K. F. Chiu, H. Meng, C.-S. Chai, I. King, S. Wong, Y. Yam. *arXiv*. 2021. URL: <https://arxiv.org/abs/2101.07570>
10. Miao, F., & Cukurova, M. AI competency framework for teachers [Электронный ресурс] / F. Miao, M. Cukurova. *UNESCO*. 2024. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/ai-competency-framework-teachers>
11. OpenAI. OpenAI launches free AI training course for teachers [Электронный ресурс]. *Reuters*. 2024. URL: <https://www.reuters.com/technology/artificial-intelligence/openai-launches-free-ai-training-course-teachers-2024-11-20/>
12. UNESCO. What you need to know about UNESCO's new AI competency frameworks for students and teachers [Электронный ресурс]. *UNESCO*. 2024. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/what-you-need-know-about-unescos-new-ai-competency-frameworks-students-and-teachers>
13. UNESCO. AI competency framework for teachers [Электронный ресурс]. *UNESCO*. 2024. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/ai-competency-framework-teachers>
14. U.S. Department of Education, Office of Educational Technology. Artificial intelligence and the future of teaching and learning: Insights and recommendations [Электронный ресурс]. *U.S. Department of Education*. URL: <https://www.ed.gov/sites/ed/files/documents/ai-report/ai-report.pdf>
15. Van Brummelen, J., & Lin, P. Engaging teachers to co-design integrated AI curriculum for K-12 classrooms [Электронный ресурс] / J. Van Brummelen, P. Lin. *arXiv*. 2020. URL: <https://arxiv.org/abs/2009.11100>